दर्शनम् । सुखात्तु यो याति नरो दरिद्रतां मृतः शरीरेण स्मृतः स जीवति । दारिद्र्यमनन्तकं दुःखम् । पश्य ! न ममार्थान् प्रति दैन्यम् । पश्य "एतत्तु मां दहति यदुत्कटहस्तदीयं क्षीणार्थमित्यतिभयः परिवर्जयन्ति । संशुष्कसान्द्रमदलेखमिव भ्रमन्तः कान्ताल्यये मधुकराः करिणः कपोलम्" । सत्यं न मे विभवनाशकृतास्ति चिन्ता, भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति । एतत्तु मां दहति नष्टधनाश्रयस्य यत् सौहृदादपि जनाः शिथिलीभवन्ति । दारिद्र्याद्धि भयमेति लोपरिगतः प्रभ्रश्यते तेजसो, निस्तेजाः परिभूयते, परिभवाद्धि खेदमापद्यते । निर्विण्णः शुचमेति, शोकपिहितो बुद्ध्या परित्यज्यते, निर्बुद्धिः क्षयमेत्यहो निधनता सर्वापदामास्पदम् । दारिद्र्यं हि पुरुषस्य । निवासचिन्तायाः परपरिभवो वैरमपरं, जुगुप्सा मित्राणां स्वजनजनविद्वेषकरणम् । वनं गन्तुं बुद्धिर्भवति च कलत्रात् परिभवो, हृदिस्थः शोकाग्निर्न च दहति सन्तापयति च" । तत्रैव अन्यत्र स्थाने "दारिद्र्यात् पुरुषस्य बान्धवजनो वाक्यं न सन्तिष्ठते, सुस्निग्धा विमुखीभवन्ति सुहृदः स्फारीभवन्त्यापदः । सत्यं ह्यासमुपैति शीलमशिनः कान्तिः परिम्लायते, पापं कर्म च यत्परैरपि कृतं तत्तस्य सम्भाव्यते । सङ्गं नैव हि कश्चिदस्य कुरुते सम्भाव्यते नादरात् सम्प्राप्तो गृहसत्त्ववेषु धनिनां सावज्ञमालोक्यते । दूरादेव महाजनस्य विहरत्यल्पच्छदो लज्जया सन्ये निर्धनता प्रकामनपरं षष्ठं महापातकम् । दारिद्र्य ! शोचामि भवन्तमेवमकृतशरीरे सुहृदित्युक्त्वा । विपन्नदेहे मयि मन्दभाग्ये, समेति चिन्ता क्व गमिष्यसि त्वम्" ।

तत्सूचकयोगभेदा जातकपद्धतावुक्ता यथा "समस्तपापखेचरैर्युतेक्षितं धनाभिधम् दरिद्रताविधायकं विभोगतः कुशानुना" । "बुधगुरुकवयस्त्रिहिबगा वित्तनाशं विदधति यदि दृष्टाः सोमसौम्येन्दुपुत्रैः" "लोग्नः शशी सूर्येण विलोकितोऽर्थे पूर्वार्जितार्थस्य विनाशदः स्यात्" । "नवीनवित्तागमरोधकोभवेत् रविर्धनेऽस्यष्टमिते कुजोऽङ्गे षष्ठ्यंशके स्वे धननाशदः स्यात्" । नाभनयोगशब्दे वक्ष्यमाणलक्षणसूत्रयुगगोलकयोगैर्दरिद्रताग्रिः दृष्टव्या । उक्ता यथा "विधनश्च शूले" "धनविरहितः पापखेटो वा बुधे स्वथ गोलके विधनसहिते" इत्यादि "पुत्रवन्मार्किणयोगे स्यान्मूर्खो मूर्खो धनोज्झितः" । "तपनारार्कपुत्राणां योगे निःस्वोऽति दुःखितः" । "नृपतेर्वंशजातोऽपि क्षेमद्रुमभवो नरः । मलिनो दुःखितो नीचो निःस्वोदासः खलो भवेत्" । अस्य अपवादः "लग्नाद्विधोर्वा द्वादशैः शुभैः सर्वैः शुभं फलम् । द्वाभ्यां मध्यं तथैकेनाल्पं चेन्नास्ति दरिद्रता" । जातकपद्धतिः ।

दारित त्रि० दृ–णिच्–क्त । विदारिते अमरः ।

दारी स्त्री दारयति दृ–णिच्–इन्–ङीप् । क्षुद्ररोगभेदे । तल्लक्षणं सुश्रुते उक्तं यथा "परिक्रमणशीलस्य वायुरत्यर्थरूक्षयोः । पादयोः कुरुते दारीं सरुजां तत्र संचिताम्" ।

दारु पु०न० दीर्यते दृ–उण् । काष्ठे अमरः "प्रतिमुक्तस्तु विहांसु भक्षीभवति दारुवत्" । "वानस्पत्यं मूलफलं दार्वर्थं तथैव च" मनुः "शैक्यं कमण्डलुश्चैव द्विदलं दारुमेव च" हरिवं० २०१अ० । १पित्तले २देवदारुणि मेदि० । ३शिल्पिनि ४दारके त्रि० धरणिः । दा–दाने दो–अवखण्डने वा रु । ५दानशीले ६खण्डनशीले च त्रि० ।

दारुक न०दारु+स्वार्थे क । १देवदारुणि राजनिः । दारु+संज्ञायां कन् । २कृष्णस्य सारथौ पु० । "रथेष्वतिरथो यन्ता दारुकः केशवस्य वै" हरिवं० ११६अ० । "रैवतस्य गिरिं देवो गत्वा दारुकमब्रवीत् । मदीयं रथमेतं त्वं आहायेहैव दारुक !" १२२अ० "उत्कन्धरं दारुक इत्युवाच" माघः तस्यापत्यं फिञ् । दारुकि तदपत्ये "शिशिरो दारुकिसदा" भा०व०१८अ० ।

दारुकच्छ पु०देशभेदे तत्र भवः कच्छान्तदेशवाचित्वात् वुञ् । दारुकच्छक तद्भवे त्रि० । [२वनकदल्यां च राजनिः ।

दारुकदली स्त्री दारु इव कठिना कदली । १काष्ठकदल्यां

दारुका स्त्री दारुणा कायति कै–क । दारुणः प्रतिकृतिर्वा इवार्थे क । काष्ठमयपुत्तलिकायाम् शब्दरत्ना०

दारुकावन न०वनभेदरूपे तीर्थभेदे शिवपु०

दारुकेश्वर पु० शिवलिङ्गभेदे शिवपु० । [भेदे राजनि० ।

दारुगन्धा स्त्री दारुणि गन्धो यस्याः । (चोड़ा) गन्धद्रव्य-

दारुगर्भा स्त्री दारु तन्मयो गर्भोऽस्याः । काष्ठकदल्यां हारा०

दारुचिनी स्त्री स्वनामख्यातायां गुडत्वचि शब्दार्थचि० ।

दारुचीर्णक न० गुडत्वचि शब्दार्थचि० ।

दारुज त्रि० दारुणो जायते जन–ड । १काष्ठजाते २मर्दले वाद्यभेदे पु० शब्दर० ।

दारुण पु० दारयति भीषयति चित्तं दृ–भये णिच् "ऋतृदारिभ्य उनन्" उणा०उनन् । १चित्तदर्शके २भयानकरसे